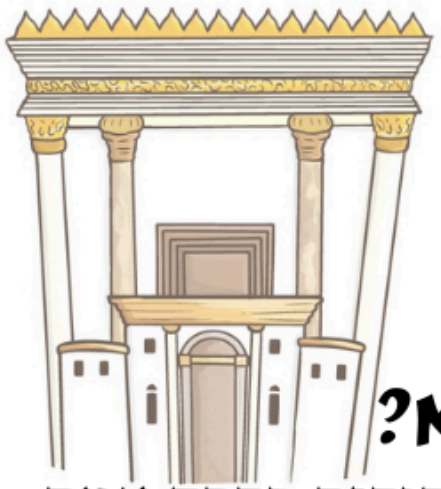
ב"ה
גליון 760 – בשלח
ז' שבט תשפ"ה

בין סיום הגלות למיי הגאולה

הקדמה

פרשת בשלח עומדת בין יציאת מצרים לבין מתן תורה, או בסגנון אחר (ראו בפירוש הספורנו): בין והוצאתי... והצלתי – היינו הפסקת סבל השעבוד והשילוח ממצב העבדות (שהם כנגד ה-ו שבשם הוי"ה, "והנגלות לנו ולבנינו", דברים הנגלים בשטח – לבין ולקחתי (שכנגד ה-י' שבשם) שמתרחש במתן תורה שבו נשלמת היציאה גם בפנימיות, וכאמור בפתיחתו "אנכי... אשר הוצאתיך" שמתפרש: ברגע זה ממש! ובין-לבין מתרחשת בפרשתנו גם קריעת ים סוף שהיא כנגד וגאלתי.

גם אנו היום במדינת ישראל העצמאית, מצויים לכאורה במצב הביניים הזה, בין סיום הגלות בחיצוניות, כאשר כל יהודי בכל מקום שהוא רשאי ומודרך לעלות לארץ היהודים, לבין מצב בו ספר התורה נתון על לב המלך-המדינה, אשד בכך תושלם הגאולה גם בפנימיות. ראוי לנו על כן להתבונן באירועי פרשת בשלח בכדי לנסות להפיק מהם תובנות גם לימינו-אנו. בעבר התבוננו לא פעם בשבעת השבועות שבין פסח למתן תורה, וכעת נתבונן בענייני פרשת בשלח כסדרן.

דרך ארץ פלשתים

"ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא, כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה ושבו מצריימה". אפשר לפרש כלפי מלחמת כיבוש הארץ בכלל, שאין העם מסוגל לה עדיין, בקירוב זמן ומקום ליציאתו מעבדות, ואילו היה נתקל בה כעת, בלכתו בדרך הקצרה והקרובה, היה נרתע וחוזר למצרים הקרובה שזה-עתה יצא ממנה.

אבל אפשר גם לפרש כלפי המלחמה המסויימת, בפלשתים, שהם קרובים למצרים גם קרבת משפחה, כאמור בסדר נח שהפלשתים מצאצאי מצרים הם, ואין העבד שנשתחרר זה-עתה פיזית ועדיין לא הופנם אצלו מצב החירות, מסוגל להתייצב חזיתית מול אדונו (וקרוביו). ולכן נכון לבחור בדרך הארוכה, הרחוקה בזמן ובמקום ולבוא אל הארץ בעקיפין, דרך מלחמה בעמים אחרים שאינם קרובים ודומים למצרים.

במבט היסטורי רחב יותר, יתכן שיש כאן גם רמז לכך שעיקר ההתמודדות עם הפלשתים מתרחשת (מלבד חריגה קטנה, בפסוק אחד (שופטים ג,לא), בימי שמגר בן ענת) בסוף ימי שפוט השופטים – בימי שמשון הקרוי (בחכמת האמת) "משיח של תוהו" – ובראשית עידן המלכות, בימי שמואל שאול ודוד – מה שאולי מלמד שעיקר עניינם של הפלשתים-הפולשים אינו לשעבד ולנצל כשאר העממין, אלא למנוע מלכות מישראל, וכאמור בפירוש אצל דוד (שמואל-ב ה,יז): "וישמעו פלשתים כי משחו את דוד למלך... ויעלו... לבקש את דוד". החופש החיובי, המתבטא במלכות טוטאלית-כולית, הוא זה המפחיד ומקומם אותם. ומכאן נלמד גם על ה"פלשתינים" של ימינו, הנקראים על שם הפלשתים הקדמונים, שזהו רצונם הפנימי – לבטל את שם ומלכות ישראל, לפלוש אליה מבחוץ ולטעון לבעלות, וכמו הפלשתים הבאים מכפתור ומאיי הים, כך גם רוב הפלשתינים של היום היגרו לכאן מבחוץ כידוע. [ובחכמת האמת, קליפת הפלשתים היינו ליצנות וחוסר רצינות, כמשפך מפולש המכניס בזו ומוציא בזו, דהיינו שאין כאן אחיזה של ממש, ואין לך ליצנות גדולה מקריאת שם הארץ "פלשתין" המעדיף אחיזת פולשים-מזדמנים ומתלוצץ על תוקפה של אחיזת הבעלים הממשיים].

ולענייננו נוכל לומר, כי רק ייסוד מלכות יציבה בקדושה מחסלת את קליפת הפלשתים, ולא היו ישראל בשלים לכך עד ימי שמואל ושאול ודוד, ואילו היו מתמודדים מיד עם פלשתים ומעמידים מלכות בארץ, היה בכך "קיצור ההיסטוריה" והתורה אשר בה מלכים ימלוכו היתה ניתנת בארץ, בבחינת תורת ארץ ישראל (גם תורה שבעל פה במשמע!) שאין כְּמותה, ומתקיימת בידם לדורות עולם. ואם כנים הדברים, הרי שהתמודדות ישירה ותקיפה עם הפלשתים של היום, יש לה קשר אמיץ עם קידום מלכות שספר התורה על לבה.

קריעת ים סוף

כאמור, אין ישראל מוכנים עדיין למלחמה חזיתית עם אדוניהם המצרים שיצאו זה-עתה מתחת ידם, אך נדרש אירוע דרמטי שינתק אותם סופית ממצרים – ו"לא יוסיפו לראותם (משמע גם ראיה של הבנה וקבלת הלב) עוד עד עולם". לשם כך באה קריעת ים סוף בו טובעים המצרים וישראל עולים מן הים ונולדים מחדש כעובר היוצא מרחם אמו ועומד ברשות עצמו. כאמור בהגדה ניסי הים מופלאים פי כמה וכמה מניסי מצרים, "ראתה שפחה על הים יותר ממה שראה יחזקאל במרכבה", ו"אפילו עוברים שבמעי אמם אמרו שירה", ומשום כך האירוע הזה מממש כאמור את השלב של וגאלתי, שהוא גם השם הכולל לישועה הכללית [ובסוד שם הוי"ה, הוא כנגד ה' עילאה-בינה, שמצד אחד היא אמנם מן המוחין-הנסתרים ומשם זכינו כולנו לנבואה, אך מצד שני ידוע שבינה-לִבָּא, ואין לך אירוע מרגש ומפעים את הלב כקריעת ים סוף. גם בעבודת הנפש ההתבוננות היא העיקר המבוקש מן האדם, והיא זו המצויה במרכז, בין הכתר והחכמה שמעליה, למדות והמעשים שתחתיה. בינה היא גם מלשון ביניים – המצב בו אנו נתונים כולנו בכלל, ובפרט כיום בין סיום הגלות למתן תורה והעמדת מלכות עולם; בין "סור מרע" לבין "עשה טוב". "כולנו בינונים" ומצפים לישועה וגאולת אמת].

אמנם "ה' ילחם לכם", אך נדרשת גם מצדנו פעולה מקדימה של "אתערותא דלתתא"; כשם שבתוך מצרים החלה הישועה בתעוזה לקחת בעשור לחדש את השה, אלהי מצרים, לשחיטה לעיניהם, כך כאן שַׂבנו ביד רמה לפי החירות כדי לגרות את המצרים לרדיפה שתטביע אותם ותגאל אותנו סופית מהם ומתרבותם. גם הקפיצה הנחשונית אל תוך הים, אל הבלתי ידוע, היא פעולה מצדנו שמכוחה עתיד שבט יהודה "לעשות ממשלה בישראל", כנדרש בדברי חכמים מפסוק "היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו" (תהלים קטו,ב).

בכללות ניתן לומר שעל הים נתברר ההבדל בין תרבות מצרים ה"כּבֵדה", כבדוּת הלב וכבדות המרכבות ועל כן סופה טביעה ושקיעה, לבין תרבות (ואופי) ישראל, שהוא קליל וגמיש ומסוגל "לצוף" על פני המים ולמצוא דרך בים-הנסתר בלא לטבוע בטבע הנתון. זוהי גם סגולת המלך-המוליך הכשר הפורץ לו לשם תיקון העם דרכים חדשות בלתי משוערות ומובטחות, כ"לך לך" של אברהם, ו"הוי"ה עִמו (ככתוב בדוד) – שהלכה כמותו בכל מקום" כי שם הוי"ה מהַוה ומחדש בכל רגע גם את הטבע הנתון. במושגי ימינו ניתן לדבר על הכבדוּת הביורוקרטית, "המשפטנית" (המשתוללת במדינתנו בשרירות- לב ונוטלת לעצמה שלטון על הציבור ללא מעצור בימים אלו ממש) האופיינית לתרבות הגוים, לבין החופש המלכותי הנאות ומתבקש לנו, שכמובן אינו שרירות בעלמא, אלא כעין "יוצא מן הכלל" שכל עיקרו לא בא אלא לבסס את הכלל, על דרך "עת לעשות לה' – הפרו תורתך", ופעמים ש"ביטולה של תורה זהו קיומה". המודעות לפער התהומי שבבסיס התרבויות, והנכונות לפעול בגמישות בוטחת, ללא כללים מכבידים, במצבים בלתי ברורים, אין כמוהם מכינים ומקדמים את היכולת לקבל תורה מסיני ולהעמיד מלכות עצמית-עצמאית שיש לה קיום אמת, וכפסוק החותם את שירת הים "ה' ימלוך לעולם ועד!".

המתקת-רפואת המים, והנחלת "תורת אמך"

לאחר הניתוק ממצרים ותרבותה נוצר "יובש" ומרירות וצמאון לתרבות אחרת-חלופית בפועל – "וילכו דרך שלשת ימים... ולא מצאו מים". "אין מים אלא תורה" (אשר גם היא ניתנה בסיני לאחר שלשת ימי הגבלה וצמאון!), ותדע לך, שהרי עם המתקת המים "שם שָׂם לו חוק ומשפט". מי מרה שהומתקו מתייחסים במיוחד למרים (הנזכרת בכתוב לעיל בסמוך) שנקראת על שם המירור, והיא עצמה הומתקה ונרפאה מכיעורה כדברי רבותינו במסכת סוטה, ובזכותה הבאר המתגלגלת, כידוע מכך שפסקו המים עם מותה בפרשת חוקת. ממילא מובן שהחוק והמשפט שניתנו במרה הם "תורת אמך" שקדמה למתן תורת משה ומכינה אותה, כפי שמרים היא אחותו הבכירה של משה, וכפי שהילד בקטנותו גדל על ברכי אמו הנוטעת בו ברחמיה מנוחת מרגוע, בריאות ומוסר טוב, טוהר לב ומדות אנושיות מאוזנות ("שבת, כיבוד הורים, פרה אדומה ודינים"), בטרם שהוא נכנס להתחייבות מכח מוסר-האב (אשר גם אז מוזהר הוא שלא לנטוש את תורת האם שקדמה).

תיקון ואיזון המשפט ברחמים, שמירת המוסר, חיזוק השבת, וטהרת הנפש, הם נושאי-יסוד למדינה בתקופת הביניים, לקראת כניסתה לחיי תורה שלמים ובוגרים במלכות ישראל כולית.

ב״ה

אייר חדש הבריאות

"אני הוי"ה רפאך" (בראשי התבות אִיָר "חדש הבריאות") נֶאֱמר – כפי שבררנו במקום אחר – בראש חדש אייר, ומיד באו לאֵילִם (-לשון חוזק ובריאות), שם נצטרפו אל באר מרים שנתגלגלה עמהם עוד 11 עינות מים ו-70 תמרים, כמספר אי-לם! ובין-הכל "שתים עשרה עינות מים ושבעים תמרים".

בחדש אייר מושל – על פי ספר יצירה – חוש ההרהור, משמע הרהור אנושי חפשי בלתי מחייב על אודות התורה שטרם ניתנה, כי "עדיין לא בא זיום של בָּנַי" שיצאו לא מכבר משעבוד טיט ולבנים וטרם נרפאו כליל, ולפיכך קרוי אייר גם "ירח זיו" בבנין מקדש שלמה. זהו גם תפקידו של העידן הנוכחי, שבין סיום הגלות למתן התורה שעדיין לא קיבלה המדינה על עצמה, ועניינו להבריא את העם מטראומות הגלות הארוכה ולהביאו למצב של קבלה מרצון, לאחר פרק זמן של הרהור שמח (המרפא מרה שחורה) בלתי מחייב. ולא מקרה הוא ש"חגי המדינה" חלים בחדש אייר.

המן שהחל לרדת במרכזו של החדש, קרוי (בתהלים עח,כה) "לחם אבירים", היינו מאכל בריאים, ו"לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן" (שירד בזכות משה כדברי רז"ל), כי אם אין קמח אין תורה ובריאות הגוף היא תנאי מקדים לקבלה נאותה של התורה. וכך מנוחת השבת שנזכרה בפירוש אצל המן, מהוָה הקדמה למתן תורה (שהיה גם הוא בשבת, כדברי רבותינו). ביישום לימינו, אולי יש למדינה הנוכחית להפנים היטב כי ישנו גם היום מעמד של "אוכלי המן", הלא הם הלויים תופסי התורה שאין להם חלק ונחלה (וכנראה גם לא זכות בחירה!) במרוץ הכלכלי הכללי, ומלפניהם כותב לו המלך את ספר התורה אשר על לבו.

רפידים ומלחמת עמלק

מה פשר הפסקת המים ברפידים, מאחר שבאר מרים מתגלגלת עמם כל ארבעים שנות המדבר? אין זאת אלא צמאון למי-תורה מסוג אחר. אין די ב"מיין נוקבין" מ"תורת אמך" (מרים כנ"ל); הילד כבר התבגר והיה לנער היוצא מסינורה של אמו, ונדרשת לו תורה יותר מסויימת ואפקטיבית, בחינת "מיין דכורין" ו"מוסר אביך", ומי-מרים שוב אינם מרווים את צמאונו.

אך עם זאת באים ועולים מיניה-וביה גם הספיקות – האם באמת כדאי ונכון להתחייב ולהכנס בברית? האם "יש ה' בקרבנו" ממש וניתן להזדהות עמו? האם "יש סיכוי לאהבה", אהבה רבה ואהבת עולם, או שמא תמיד יישאר הניכור – תולדת החטא הקדמון – בין הבורא לנברא, בין אבות לבנים, בין איש לאשתו וביני לבין זולתי. עמלק-ראשית גויים שכל עניינו ספק ציני מקרר, עָשׂ כזבוב-על-הפצע לזהות כל שמץ של ריפוי ידים ו"לחסום בגופו" את דרך סיני. עם ההתגברות על עמלק פתוחה הדרך לסיני.

כל תקופת ביניים מתאפיינת בספיקות על כל צעד ושעל. והשאלה אם מתמכרים לספק-המעקר-ומנטרל, והוא שרש החטא הקדמון ("המן מן התורה מניין? – המן העץ... אכלת") שהביא מיתה לעולם, או שמבינים כי לא נברא הספק אלא לגבור עליו בשמחה ולמחות אותו, כ"הווא אמינא" שבאה לחדד את המסקנה, וכדמיון-השוא שבא לחדד את חדוות הממשות.

את ההכרעה הזאת, החיובית, מגלם יתרו, הקוטב הנגדי של עמלק, הבוחר להתגייר מתוך עולמות הספק האלילי, לאחר שרואה ומבין כי אחריתו של עמלק התקוע בספיקותיו, "עדי אובד", ואין תוחלת בדרכו. לדורנו נרמזת כאן "המהפכה הרביעית" (-המונח שטבע מו"ר הרב יצחק גינזבורג שליט"א לחובת השעה ללמד תורה לגויים עוד בטרם התיקון השלם) שקידומה ייטיב וימהר-פלאים את כינון מלכות ישראל בתפארתה. אמן כן יהי רצון.

שבת שלום ומבורך!